

Łukasz Muszyński
Uniwersytet Łódzki

INTEGRACJA Z UKRAINĄ WYZWANIEM DLA NATO W EUROPIE WSCHODNIEJ

INTEGRATION WITH UKRAINE AS A CHALLENGE FOR THE NATO IN EASTERN EUROPE

Streszczenie:

Tematem artykułu jest kwestia integracji Ukrainy z NATO zarówno w aspekcie dzisiejszych starań rządu w Kijowie jak i przyszłych możliwości. Pierwsza część artykułu dotyczy politycznych koncepcji zapewnienia bezpieczeństwa państwa proponowanych przez władze ukraińskie po upadku Związku Radzieckiego. Analiza skupia się na ogólnych koncepcjach bezpieczeństwa w Europie Środkowej. Ponadto w artykule przedstawiono obecny poziom współpracy Ukrainy z NATO, w tym kwestii członkostwa w programie Partnerstwo dla pokoju, oferty indywidualnego programu współpracy Sojuszu z Ukrainą i zaangażowania wojska ukraińskiego w natowskich operacjach. Dalsza część artykułu dotyczy problemu przewartościowania polityki zagranicznej Ukrainy w konsekwencji zmiany władz oraz trwającego obecnie konfliktu między Kijowem a Moskwą. Kolejne fragmenty artykułu wskazują na główne czynniki wpływające na możliwości integracyjne NATO z Ukrainą. Przeanalizowano również kwestię integralności terytorialnej Ukrainy w kontekście obecnego konfliktu i pozycji Federacji Rosyjskiej. Ponadto artykuł zawiera zagadnienia dotyczące Morza Czarnego jako obszaru wzmocnionej aktywności NATO.

Summary:

The theme of the article is the current level and future opportunities for Ukraine's integration with NATO. First part of the article, presented political concepts proposed by the authorities in Kiev after the collapse of the Soviet Union, in order to guarantee the security of the state. The analysis concerns the concept of security in Eastern Europe. Moreover article presented the current level of cooperation of Ukraine with NATO, including the idea of membership in the Partnership for Peace, the offer of an individual program of partnership with Ukraine, and the involvement of Ukraine in NATO's operations. Part of the article contains problems related to the overvaluation of Ukrainian foreign policy, which is a consequence of the change of authorities, and the current conflict between Kiev and Moscow. Next fragments include the main issues that affect the integration of NATO and Ukraine. The analysis has been devoted to the issue of territorial integrity of Ukraine in the context of the current conflict, and the position of the Russian Federation. Additionally, this article contains issues related to the Black Sea, as an area of NATO's increased activity.

Słowa kluczowe:

NATO, Ukraina, współpraca, bezpieczeństwo międzynarodowe

Keywords

NATO, Ukraine, cooperation, international security

Konsekwencje rozpadu dwubiegunowego ładu międzynarodowego okazały się dla Sojuszu Północnoatlantyckiego niezwykle złożone. W 1991 roku rozwiązaniu uległy struktury Układu Warszawskiego oraz Związku Sowieckiego. Zagrożenie ze strony głównych, dotychczasowych przeciwników, skoncentrowanych w ramach bloku wschodniego zostało zniwelowane. Należy jednak wskazać, że kształtujący się wówczas system międzynarodowy wygenerował procesy oraz problemy, które w wielu przypadkach wymagały nowego zdefiniowania w prawie międzynarodowym lub naukach o polityce. Konieczne okazało się przewartościowanie dotychczasowych celów, a także koncepcji funkcjonowania Sojuszu. Wyzwania dotyczące m.in. konfliktów regionalnych oraz rozprzestrzeniania zjawiska terroryzmu, pozostają pośród głównych czynników determinujących określenie nowej roli dla NATO we współczesnym świecie. Istotnym wyznacznikiem działalności Sojuszu Północnoatlantyckiego jest również stosunek do rozszerzenia o nowych członków oraz współpracy z państwami partnerskimi. Warto zauważyć, że integracja z poszczególnymi krajami wiąże się z koniecznością zaangażowania w problemy, które ze względu na swoją lokalną specyfikę wymagają znaczących kosztów politycznych. Dla państw partnerskich, a także aspirujących do pełnoprawnego członkostwa w Sojuszu, dwustronna współpraca stanowi istotny komponent w koncepcji zapewnienia bezpieczeństwa. Ponadto integracja z NATO pozwala uwiarygodnić dane państwo, jako stabilnego partnera w relacjach międzynarodowych.

Krajem, który pozostaje na etapie prób kształtowania koncepcji własnego bezpieczeństwa jest Ukraina. Począwszy od uzyskania niepodległości w 1991 roku, wygenerowane projekty polityczne zawierały rozmaite założenia, dotyczące roli państwa ukraińskiego na arenie międzynarodowej. W pierwszej połowie lat 90. ubiegłego wieku, inicjatywy proponowane przez władze w Kijowie opracowywane były w oparciu o stabilizację na poziomie regionalnym, bez uwzględnienia bliskiej integracji z NATO. Należy podkreślić, iż stanowi to znaczącą różnicę względem państw Europy Centralnej (np. Polska, Węgry), które w analogicznym okresie czasu ukierunkowały wektor polityki zagranicznej na proces akcesyjny do Sojuszu.

Jednym z pierwszych ukraińskich projektów politycznych, istotnych dla bezpieczeństwa kraju był wariant pozablokowości. Koncepcja opracowana przez Dmytra Pawłyczkę, przewodniczącego komisji spraw zagranicznych ukraińskiego parlamentu w latach 1990-1994, zakładała neutralny charakter państwa¹. Inicjatywa wykluczała członkostwo Ukrainy w sojuszach militarnych, a ponadto przewidywała rezygnację z posiadania arsenału nuklearnego. Według zwolenników projektu, neutralność państwa ukraińskiego umożliwiała utrzymywanie kontaktów międzyar-

---

¹ K. Fedorowicz, *Białoruś, Mołdawia i Ukraina w poszukiwaniu nowych koncepcji bezpieczeństwa* [w:] *Białoruś, Mołdawia i Ukraina wobec wyzwań współczesnego świata*, red. T. Kapuśniak, K. Fedorowicz, M. Gołoś, Lublin 2009, s. 76.

dowych ze wszystkimi partnerami, natomiast w wymiarze regionalnym stanowiłaby czynnik stabilizujący w Europie Środkowo-Wschodniej². Założenia „doktryny Pawłyczki” mogły zostać przyjęte z aprobatą głównie przez polityków amerykańskich i zachodnioeuropejskich. Proces zjednoczenia Niemiec, rozpad Związku Radzieckiego oraz Czechosłowacji, postrzegane były przez opinię publiczną w USA i krajach Europy Zachodniej jako czynniki mogące wywołać serię długotrwałych konfliktów regionalnych o podłożu etnicznym lub przyczynić się do groźby rewizjonizmu terytorialnego. Neutralność Ukrainy mogła zatem wówczas wydawać się najprostszym rozwiązaniem na zwiększenie stabilności w regionie. Poważnym problemem analizowanej koncepcji pozostaje kwestia uznania neutralnego charakteru państwa ukraińskiego przez partnerów zewnętrznych. Warto również zadać pytanie, czy kraj posiadający strategiczne położenie na obszarze czarnomorsko-kaspijskim i znajdujący się pomiędzy Federacją Rosyjską, a strukturami Sojuszu Północnoatlantyckiego jest w stanie zachować równowagę w prowadzonej polityce zagranicznej?

Kolejną ukraińską inicjatywą, mającą wzmocnić bezpieczeństwo państwa, była propozycja rozszerzenia Grupy Wyszehradzkiej. W maju 1992 roku, podczas wizyty w Polsce, ówczesny prezydent Ukrainy Leonid Krawczuk zwrócił się o poparcie dla możliwości zaangażowania w działalność organizacji³. Ośrodki decyzyjne w Pradze i Budapeszcie sprzeciwiły się koncepcji poszerzenia struktury, postrzegając Grupę Wyszehradzką jako instrument wzajemnej koordynacji działań w celu akcesji do NATO⁴. Współpraca z Ukrainą, wyrażającą odmienne priorytety w polityce zagranicznej, mogła co najmniej oddalić perspektywę członkostwa w Sojuszu.

Próby konstruowania idei bezpieczeństwa w oparciu o poziom regionalny, wymagały od władz w Kijowie pozyskania politycznego wsparcia przynajmniej jednego z państw Europy Środkowo-Wschodniej. W 1992 roku ówczesny wiceminister spraw zagranicznych Ukrainy Borys Tarasiuk zaproponował zainicjowanie „osi polsko-ukraińskiej”⁵. Głównym założeniem projektu była wspólna realizacja wytyczonych celów, w tym utrwalanie procesów demokratyzacji oraz integracji w regionie. Ponadto dwustronny sojusz miałby stanowić podstawę do utworzenia w przyszłości liczniejszej koalicji państw. Na uwagę zasługuje fakt, iż proponowana idea uwzględniała ewentualną akcesję Polski do NATO oraz Wspólnot Europejskich⁶. Według ukraińskich deklaracji, polskie członkostwo w wymienionych organizacjach wzmocniłoby rangę dwustronnego porozumienia⁷. Pomimo znaczącego politycznego potencjału analizowanego partnerstwa, władze w Warszawie nie wykazywały wobec niego wymiernego zainteresowania. Najbardziej prawdopodobnym powodem takiego stanowiska było jednoznaczne ukierunkowanie polskiej polityki

---

² Ibidem.

³ Ibidem, s. 77.

⁴ A. Majewski, *Proces przygotowywania Polski do wstąpienia do NATO jako element transformacji polskiej polityki zagranicznej na przełomie lat 80. i 90. XX wieku* [w:] *Meandry procesów demokratyzacji i transformacji systemowej*, red. M. Rączkiewicz, Łódź 2013, s. 110.

⁵ K. Fedorowicz, *op. cit.*, s. 79.

⁶ S. Tołstow, *Ukraina geopolityczna: najważniejsze pytania*, „Eurazja”, 1995, nr 1, s. 8.

⁷ Ibidem.

zagranicznej na integrację z NATO, wspierane poprzez zaangażowanie w działalność Grupy Wyszehradzkiej. Sytuacja, w której Polska podjęłaby dodatkowe zobowiązania w ramach politycznego sojuszu z Ukrainą, próbującą budować swoje bezpieczeństwo w oparciu o powiązania regionalne, mogło stworzyć wrażenie braku zdecydowania władz w Warszawie względem integracji z NATO.

Pomimo wyraźnego deficytu poparcia krajów Europy Środkowej dla inicjowania koncepcji bezpieczeństwa, których podstawą miałyby być nowe sojusze lokalne, ukraińscy politycy nadal proponowali kolejne projekty. 28 kwietnia 1993 roku, podczas sesji Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, odbywającej się w Pradze, Leonid Krawczuk zaprezentował ideę strefy bezpieczeństwa zbiorowego dla regionu Europy Środkowo-Wschodniej⁸. Zasięg terytorialny nowej inicjatywy obejmowałby państwa byłego Układu Warszawskiego, Ukrainę, Białoruś, Mołdawię, Litwę, Łotwę, Estonię oraz Austrię. Podstawowymi założeniami proponowanej koncepcji było:

- zinstytucjonalizowanie procesu wzajemnych konsultacji w sferze bezpieczeństwa,
- utworzenie wspólnego sztabu antykryzysowego,
- wykorzystanie ukraińskiego parasola nuklearnego⁹.

Warto wskazać, że projekt współpracy zaprezentowany przez ówczesnego prezydenta Ukrainy, tworzył *de facto* nowy ośrodek potencjału polityczno-militarnego, zlokalizowany pomiędzy obszarem traktatowym Sojuszu Północnoatlantyckiego i Federacją Rosyjską. Co więcej, planowana struktura dysponowałaby bronią nuklearną. Z tej perspektywy realny jest wniosek, iż wdrożenie koncepcji Leonida Krawczuka wywołałoby sprzeciw zarówno przywódców NATO, jak i władz w Moskwie. Negatywny stosunek krajów członkowskich Sojuszu, mógł skutkować wstrzymaniem procesu akcesyjnego partnerów z Europy Centralnej.

Poddając analizie problematykę ukraińskich koncepcji bezpieczeństwa, wygenerowanych w pierwszej połowie lat 90. XX wieku, należy wskazać na próby budowania przez władze w Kijowie alternatywy względem integracji z Sojuszem Północnoatlantyckim. Podstawą kreowania bezpieczeństwa w oparciu o poziom regionalny, miały być partnerskie relacje z państwami Europy Centralnej. Dla ośrodków decyzyjnych w Warszawie, Pradze i Budapeszcie, priorytetem była jednak współpraca z NATO, a w dalszej perspektywie pełnoprawne członkostwo. Zaangażowanie w budowę nowych struktur politycznych proponowanych przez Ukrainę, mogło wiązać się z ryzykiem wstrzymania procesu akcesyjnego do Sojuszu. W tym kontekście istotne wydaje się pytanie o uzasadnienie dla kolejnych regionalnych koncepcji bezpieczeństwa przedstawianych przez władze w Kijowie, które nie uwzględniały kooperacji z NATO. Prawdopodobnym czynnikiem mogła być obawa, iż bliższa integracja Ukrainy z Sojuszem będzie równoznaczna z utratą części suwerenności na rzecz USA lub państw zachodnioeuropejskich. Ważną kwestią pozostaje także posiadanie przez Ukrainę arsenału nuklearnego, odziedziczonego po Związku Sowieckim. Potencjał tego typu uzbrojenia mógł determinować przeświadczenie

---

⁸ K. Fedorowicz, *op. cit.*, s. 79-80.

⁹ *Ibidem*.

ukraińskich polityków o zdolności do wygenerowania nowego ośrodka siły w Europie, równorzędnego względem NATO i Federacji Rosyjskiej.

Stosunek Ukrainy do współpracy z Sojuszem Północnoatlantyckim zmienił się w połowie lat 90. ubiegłego wieku. Władze Paktu natomiast, próbowały nawiązać relacje tuż po ogłoszeniu ukraińskiej niepodległości. 23 lutego 1992 roku, podczas wizyty w Kijowie, ówczesny sekretarz generalny NATO Manfred Werner oświadczył, iż Sojusz „uznaje suwerenność Ukrainy i wita jej wejście do rodziny wolnych narodów”¹⁰. Z perspektywy Paktu, zainicjowanie współpracy determinowane było przez dwa główne czynniki. Pierwszy z nich klasyfikował państwo ukraińskie, jako nowy obszar zainteresowania oraz potencjalnego wpływu. Należało uwzględnić, iż w przyszłości władze w Kijowie będą dążyć do zacieśniania wzajemnej kooperacji lub wyrażą wolę pełnoprawnego członkostwa w Sojuszu. Druga kwestia dotyczyła potencjału arsenału nuklearnego, pozostawionego na terytorium Ukrainy po rozpadzie Związku Sowieckiego. Posiadane uzbrojenie stanowiło ok. 12% całości militarnych zasobów nuklearnych na obszarze postsowieckim¹¹. Sytuowało to Ukrainę na trzecim miejscu pod względem wielkości posiadanego arsenału, spośród wszystkich państw świata¹². Zainteresowanie Sojuszu Północnoatlantyckiego neutralizacją broni nuklearnej na Ukrainie, zostało wykorzystane przez władze w Kijowie. Leonid Krawczuk podczas swojej pierwszej wizyty w Kwaterze Głównej NATO w Brukseli, zagroził rezygnacją z uczestnictwa w projektach mających zapewnić bezpieczeństwo w Europie, jeżeli Sojusz nie uwzględni Ukrainy w inicjatywach współpracy, głównie programach pomocowych¹³. Postawione ultimatum mogło mieć na celu wynegocjowanie możliwie największych korzyści politycznych, w zamian za neutralizację posiadanego arsenału. Ostatecznie Ukraina zdecydowała o przekazaniu broni nuklearnej Federacji Rosyjskiej, na podstawie podpisanego w 1994 roku Memorandum Budapesztańskiego¹⁴. Oprócz Ukrainy i Rosji, sygnatariuszami dokumentu była Wielka Brytania oraz USA. W zamian za rezygnację z arsenału, władze w Kijowie otrzymały gwarancje dla bezpieczeństwa państwa. Najważniejszym postanowieniem porozumienia wydaje się zapis, w którym „Federacja Rosyjska, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Stany Zjednoczone Ameryki potwierdzają swoje zobowiązanie do powstrzymania się od stosowania groźby lub użycia siły przeciw integralności terytorialnej bądź politycznej niezależności Ukrainy i że żadna broń w ich posiadaniu nigdy nie zostanie użyta przeciw Ukrainie, chyba że w samoobronie lub

---

¹⁰ A. Sawicz, *Białoruś, Mołdawia i Ukraina wobec Paktu Północnoatlantyckiego* [w:] *Białoruś, Mołdawia i Ukraina wobec wyzwań współczesnego świata*, red. T. Kapuśniak, K. Fedorowicz, M. Gołoś, Lublin 2009, s. 107.

¹¹ P. Świeżak, *Broń atomowa na Ukrainie*, Portal Spraw Zagranicznych, 21.09.2005, <http://www.psz.pl/tekst-7322/Pawel-Swiezak-Bron-atomowa-na-Ukrainie> (03.12.2014).

¹² Ibidem.

¹³ A. Sawicz, *op. cit.*

¹⁴ Oficjalna nazwa dokumentu to *Memorandum Budapesztańskie o Gwarancjach Bezpieczeństwa*.

w przypadkach zgodnych z Kartą Narodów Zjednoczonych”¹⁵. Analiza postanowień Memorandum Budapesztańskiego odgrywa istotną rolę w kontekście obecnego konfliktu rosyjsko-ukraińskiego.

Urzeczywistnieniem czynników determinujących nawiązanie współpracy pomiędzy Sojuszem Północnoatlantyckim i Ukrainą była implementacja dwóch podstawowych inicjatyw. 8 lutego 1994 roku ukraińscy politycy podpisali dokument ramowy umożliwiający członkostwo w programie Partnerstwa dla Pokoju. Instrument Sojuszowi pozwalał m.in. na udział we wspólnych ćwiczeniach oraz planowanie operacji pokojowych¹⁶. Należy jednak podkreślić, że uczestnictwo w inicjatywie nie gwarantuje kolektywnej pomocy militarnej dla państw partnerskich w przypadku konfliktu¹⁷. Akcesja Ukrainy do programu Partnerstwa dla Pokoju odzwierciedlała zainteresowanie tym krajem, jako nowym obszarem działalności lub możliwego wpływu Sojuszu. Kolejnym istotnym dokumentem dotyczącym wzajemnej kooperacji był Indywidualny Program Partnerstwa, podpisany 14 września 1995 roku. Tego typu porozumienia zawierane są z krajami partnerskimi, określając bardziej szczegółowe płaszczyzny współpracy. W przypadku Ukrainy, jednym z najważniejszych postanowień było umożliwienie ekspertom z NATO dostępu do kontroli posiadanego arsenału nuklearnego¹⁸. Dokument z września 1995 roku odnosił się zatem do drugiego głównego czynnika determinującego nawiązanie współpracy z Ukrainą.

Dążąc do usystematyzowania dotychczasowych relacji, podczas szczytu Sojuszu w Madrycie w dniach 8-9 lipca 1997 roku, podpisana została Karta o Szczególnym Partnerstwie między Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego i Ukrainą. Dokument określał najważniejsze obszary wzajemnej współpracy, które dotyczyły m.in. nieprolifracji broni masowego rażenia, zwalczania terroryzmu oraz nielegalnego handlu bronią¹⁹. Ponadto Ukraina zobowiązała się do kontynuacji reform w zakresie cywilnej kontroli nad armią i obronności państwa przy współudziale partnerów z NATO²⁰. Sojusz potwierdzał uznanie dla suwerenności Ukrainy oraz podkreślał szczególne znaczenie integralności terytorialnej tego państwa dla stabilizacji na kontynencie europejskim²¹. Pomimo wskazania najistotniejszych płaszczyzn współpracy, jak również uwzględnienia wielu politycznych deklaracji, w dokumencie nie znalazło się jednoznaczne sformułowanie dotyczące ewentualnej akcesji Ukrainy do NATO. W przyjętej umowie określono natomiast, że „wzmoc-

---

¹⁵ *Budapest Memorandum on Security Assurances*, Council on Foreign Relations, <http://www.cfr.org/arms-control-disarmament-and-nonproliferation/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484> (03.12.2014).

¹⁶ *Współpraca NATO z państwami trzecimi*, Portal Internetowy Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, http://www.ms.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/nato/wspolpraca_nato_z_panstwami_trzecimi/ (03.12.2014).

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ A. Sawicz, *op. cit.*, s. 107-108.

¹⁹ *Karta o Szczególnym Partnerstwie między Organizacją Traktatu Północnoamerykańskiego i Ukrainą*, Strona Internetowa Biblioteki Sejmowej,

<http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/nato/z4s32.html> (03.12.2014).

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

niona współpraca Ukrainy z NATO zwiększy i pogłębi dialog polityczny pomiędzy Ukrainą i członkami Sojuszu, dotyczący szerokiego zakresu spraw bezpieczeństwa, w tym zagadnień nuklearnych. Przyczyni się do poprawy ogólnych warunków bezpieczeństwa w Europie”²². Warto zauważyć, że podpisanie przez Ukrainę analizowanego dokumentu oznaczało ewolucję stosunku do współpracy z NATO. Jednocześnie była to różnica względem koncepcji bezpieczeństwa, konstruowanych na podstawie relacji regionalnych w pierwszej połowie lat 90. ubiegłego wieku.

W kolejnych latach zainicjowana została działalność wielu instytucji odpowiedzialnych za rozwój wzajemnych stosunków, głównie na poziomie doradczym i eksperckim. Pośród najważniejszych należy wymienić: komisję NATO-Ukraina, Centrum Informacji i Dokumentacji NATO w Kijowie, Misję Ukrainy przy Kwaterze Głównej w Brukseli oraz komitety wojskowe i grupy robocze podejmujące szczegółową problematykę dwustronnych zainteresowań²³. Ponadto 2 marca 2000 roku w ramach programu Partnerstwa dla Pokoju, ratyfikowano porozumienie *Status of Forces Agreement (SOFA)*. Dokument umożliwił wykorzystanie ukraińskich poligonów do przeprowadzania wspólnych ćwiczeń wojskowych.

Postęp w relacjach Ukrainy z Sojuszem Północnoatlantyckim został wstrzymany przez działania polityków Partii Regionów, którzy uzyskali możliwość sprawowania częściowej władzy centralnej od listopada 2002 roku. Wówczas premierem Ukrainy został Wiktor Janukowycz. W lipcu 2004 roku zmianie uległy kluczowe zapisy ukraińskiej doktryny wojennej. Z dokumentu usunięta została deklaracja o dążeniu do pełnoprawnego członkostwa w NATO²⁴. Modyfikacje w podstawowych dokumentach, określających wyznaczniki polityki zagranicznej państwa były pierwszym etapem implementacji wielowektorowości ukraińskich działań wobec partnerów zewnętrznych. Sytuację komplikował również wysoki poziom polaryzacji politycznej, zarówno wśród obywateli, jak i polityków. Brak porozumienia pomiędzy Wiktorem Juszczenką i Julią Tymoszenko, liderami Pomarańczowej Rewolucji, okazał się głównym czynnikiem umożliwiającym zwiększenie politycznych wpływów Wiktora Janukowycza. Kolejnym, niezwykle istotnym, wydarzeniem skutkującym ograniczeniem integracji Ukrainy z NATO, była wizyta lidera Partii Regionów w Kwaterze Głównej Sojuszu 14 września 2006 roku. Podczas spotkania z władzami Paktu, premier Janukowycz zadeklarował, że Ukraina nie będzie zabiegać o przyjęcie Planu Działań na rzecz Członkostwa (*Membership Action Plan, MAP*)²⁵. Podjęta decyzja skutkowałą pogłębieniem kryzysu politycznego wewnątrz państwa ukraińskiego, głównie w aspekcie sporu kompetencyjnego z prezydentem Wiktorem Juszczenką. Dla władz Sojuszu natomiast, oświadczenie Janukowycza stanowiło wymierny przejaw braku zainteresowania dla dalszej integracji. Szanse na poprawę relacji NATO-Ukraina, związane były z oczekiwaniami

---

²² Ibidem.

²³ J. Makar, *Polityka zagraniczna Ukrainy – czynniki wewnętrzne i zewnętrzne* [w:] *Międzynarodowe wyzwania bezpieczeństwa*, red. K. Budzowski, Kraków 2010, s. 172.

²⁴ P. Andrusieczko, *Problemy integracji Ukrainy z NATO (2004-2008)* [w:] *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa*, red. M. Pietraś, J. Olchowski, Lublin 2011, s. 380.

²⁵ Ibidem, s. 382.

wobec postanowień szczytu Sojuszu, który odbył się w Bukareszcie w dniach 2-4 kwietnia 2008 roku. Częścią agendy były negocjacje nad przyznaniem Ukrainie i Gruzji Planu Działań na rzecz Członkostwa. Jednak ze względu na sprzeciw Francji i Niemiec, decyzję w tym zakresie przełożono na kolejny szczyt, który miał odbyć się w drugiej połowie roku²⁶. Z perspektywy Federacji Rosyjskiej, kraju postrzegającego rozszerzanie wpływów NATO jako zagrożenie dla własnych interesów, odroczenie w czasie przyznania Ukrainie i Gruzji *MAP* mogło determinować podjęcie określonych działań. Wojna rosyjsko-gruzińska z sierpnia 2008 roku oraz jej skutki, wydają się jednymi z głównych czynników, które wstrzymują nowy etap integracji NATO zarówno z Gruzją, jak i Ukrainą²⁷.

Równoległe względem politycznego wymiaru wzajemnych relacji, Ukraina zaangażowana była w poszczególne operacje Sojuszu Północnoatlantyckiego. W latach 2000-2010 ukraińscy żołnierze, sformowani w ramach Polsko-Ukraińskiego Batalionu Sił Pokojowych, brali udział w operacji *Joint Guardian*. Do głównych zadań formacji należało zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terytorium Kosowa. W czasie całego okresu stacjonowania, w działania zaangażowanych było ponad tysiąc ukraińskich żołnierzy²⁸. Oprócz wsparcia Sojuszu na Bałkanach, władze w Kijowie zdecydowały o udziale kontyngentu wojskowego liczącego 1700 osób w operacji stabilizacyjnej w Iraku²⁹. Od 2003 roku Ukraińcy stacjonowali w środkowo-południowej strefie stabilizacyjnej, znajdującej się pod polskim dowództwem. Warto również wskazać na ukraińskie zaangażowanie w operację *Active Endeavour*, prowadzonej na Morzu Śródziemnym, która została zainicjowana po atakach terrorystycznych na *World Trade Center* i *Pentagon* z 11 września 2001 roku. Głównym zadaniem realizowanym w ramach inicjatywy była ochrona statków cywilnych. W latach 2007-2008 w operacji brały udział trzy ukraińskie korwety³⁰. Porównując zaangażowanie Ukrainy z innymi państwami uczestniczącymi w poszczególnych operacjach Sojuszu, można dojść do wniosku, iż nie miało ono znaczenia strategicznego. Należy jednak pamiętać, że Ukraina pozostaje krajem partnerskim i jej zaangażowanie wynika z woli politycznej władz centralnych. Dodatkowym uwarunkowaniem jest brak stabilności ośrodków decyzyjnych, wynikający z częstych zmian kadrowych na stanowiskach państwowych. Wydaje się, że ukraiński udział w operacjach Sojuszu ma przede wszystkim znaczenie polityczne, a także odgrywa istotną rolę w podnoszeniu zdolności operacyjnych na poziomie pojedynczego żołnierza.

Rozpatrując ideę integracji NATO z Ukrainą, należy podkreślić istotę rosyjskiego zaangażowania w ochronę własnych interesów narodowych. Władze w Moskwie postrzegają współpracę byłych republik sowieckich z Sojuszem, jako próbę osłabienia pozycji międzynarodowej Federacji Rosyjskiej. Działania podej-

---

²⁶ R. Grodzki, *Wojna gruzińsko-rosyjska 2008: przyczyny – przebieg – skutki*, Poznań 2009, s. 51.

²⁷ Szerzej na temat wojny rosyjsko-gruzińskiej 2008 roku oraz jej skutków: *Konflikt kaukaski w 2008 roku*, red. R. Potocki, M. Domagała, P. Sieradzan, Warszawa 2012.

²⁸ *NATO's relations with Ukraine*, Portal Internetowy Sojuszu Północnoatlantyckiego, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm? (05.12.2014).

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

mowane przez Rosję w wielu przypadkach rzutują na relacje państwa ukraińskiego z NATO. Podstawę w tym zakresie stanowi polityczne stanowisko władz w Moskwie względem rozszerzania wpływów Sojuszu na całym obszarze postsowieckim. Jednoznacznym przykładem określającym stosunek Rosji do ewentualnej akcesji Ukrainy do NATO, może być wypowiedź Dmitrija Pieskowa, rzecznika prasowego rosyjskiego prezydenta, który 19 listopada 2014 roku oświadczył, że „Rosja zażądała od władz Sojuszu stuprocentowej gwarancji, że nikt nawet nie pomyśli, iż Ukraina wejdzie do NATO”³¹. Tego typu deklaracje mają na celu oddziaływanie na opinię publiczną, głównie w państwach Europy Zachodniej, kreując przeświadczenie o możliwej, stanowczej reakcji Rosji, która wiązałaby się z wysokimi kosztami politycznymi dla krajów członkowskich Sojuszu w przypadku ich integracji z Ukrainą. Ewentualnym działaniem Federacji Rosyjskiej może być np. groźba nałożenia sankcji na dany produkt importowy, rozmieszczenie dodatkowego uzbrojenia na terytorium graniczącym z krajem członkowskim Sojuszu lub próba naruszenia jego przestrzeni powietrznej³².

Kolejnym istotnym wyzwaniem dla współpracy NATO z Ukrainą pozostaje obecny konflikt rosyjsko-ukraiński oraz kwestia integralności terytorialnej państwa. Militarne obecność Federacji Rosyjskiej na Ukrainie oddziałuje w dwóch głównych aspektach. W pierwszej kolejności umożliwia destabilizację sytuacji wewnętrznej kraju, której długoterminowe konsekwencje mogą być trudne do prognozowania. Wydaje się jednak, że z perspektywy władz w Moskwie trwałość niepokojów społecznych na Ukrainie może być jedynie korzystna. Drugim istotnym aspektem rosyjskiej obecności militarnej na Krymie i w Donbasie, jest możliwość wpływu na poziom integracji państwa ukraińskiego z Sojuszem. Bezprawne stacjonowanie obcych wojsk na terytorium danego kraju, może być postrzegane jako wystarczający czynnik determinujący brak możliwości akcesji do NATO lub kontynuowania bliższej kooperacji.

W kontekście obecnego konfliktu rosyjsko-ukraińskiego ważną rolę odgrywa skala zaangażowania Sojuszu. Warto zadać pytanie, czy dotychczasowe deklaracje wzywające Rosję do zaprzestania działań zbrojnych i poszanowania integralności terytorialnej Ukrainy, stanowią adekwatną postawę najsilniejszego sojuszu militarnego na świecie wobec otwartego konfliktu w jego bezpośrednim sąsiedztwie? Podczas minionego szczytu NATO w Newport, który odbył się w dniach 4-5 września 2014 roku, władze Paktu nie zdecydowały się na kolektywne wsparcie militarne Ukrainy³³. Jednocześnie nie zabroniły żadnemu z krajów członkowskich sprzedaży uzbrojenia państwu partnerskiemu³⁴. Dotychczas (grudzień 2014) jedynie Litwa

---

³¹ *Rzecznik Putina: zażądaliśmy gwarancji, że Ukraina nigdy nie wejdzie do NATO*, tvn24, 19.11.2014, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/rzecznik-putina-zazadalismy-gwarancji-ze-ukraina-nigdy-nie-wejdzie-do-nato,490099.html> (05.12.2014).

³² *Norweski F-16 prawie zderzył się z rosyjskim myśliwcem*, Onet.pl, 02.12.2014, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/norweski-f-16-prawie-zderzyl-sie-z-rosyjskim-mysliwcem/f27pn> (05.12.2014).

³³ *Szczyt NATO o Ukrainie i Afganistanie*, polska-zbrojna.pl, 04.09.2014, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/13601?t=Szczyt-NATO-o-Ukrainie-i-Afganistanie> (06.12.2014).

³⁴ *Ibidem*.

zaferowała przekazanie sprzętu wojskowego na Ukrainę. Nie podano jednak informacji dotyczącej rodzaju uzbrojenia³⁵. Ponadto 18 grudnia prezydent USA Barack Obama złożył podpis pod ustawą *Ukraine Freedom Support Act of 2014*. Dokument przyjęty wcześniej przez Kongres, pozwala m.in. na dostarczenie Ukrainie sprzętu wojskowego, w tym przede wszystkim „broni śmiercionośnej”³⁶. Ewentualne wsparcie militarne państwa ukraińskiego przez USA, może skutkować analogicznym działaniem ze strony przynajmniej części pozostałych członków Sojuszu. Należy jednak wskazać na prawdopodobną konsekwencję pogłębienia kryzysu w relacjach z Rosją. 22 grudnia premier Federacji Rosyjskiej Dmitrij Miedwiediew oświadczył, iż podpisanie przez Baracka Obamę omawianej ustawy „daje prawo zastosowania siły przeciw Rosji przez każdego amerykańskiego prezydenta w dowolnym momencie. Nasze stosunki z Ameryką zostaną zatrute na dziesięciolecia”³⁷.

Oprócz zaangażowania Sojuszu Północnoatlantyckiego w konflikt rosyjsko-ukraiński, należy uwzględnić, że integracja z Ukrainą będzie wymagać większej obecności NATO na obszarze Morza Czarnego. W tym aspekcie problemem pozostaje stosunek do dwóch głównych rosyjskich baz morskich zlokalizowanych w akwenie – Noworosyjsk oraz przejęty w czasie konfliktu z Ukrainą Sewastopol. Co więcej aneksja przez Rosję Półwyspu Krymskiego, oznacza konieczność wyznaczenia nowego, przynajmniej umownego podziału wód terytorialnych. Brak uregulowań stwarza ryzyko pojawienia się incydentów z udziałem sił morskich Rosji i Sojuszu.

Częścią rosyjskiej koncepcji utrzymywania relacji z NATO są próby poddawania w wątpliwość jedności Paktu, poprzez realizację wspólnych projektów z wybranymi krajami członkowskimi. Na tle konfliktu na terytorium południowo-wschodniej Ukrainy, szczególnie kontrowersyjna wydaje się kooperacja władz w Moskwie z Francją i Niemcami w zakresie modernizacji rosyjskich sił zbrojnych. Od 2011 roku niemieckie firmy zbrojeniowe zaangażowane są w budowę kompleksu szkoleniowego w Mulino, położonego w pobliżu Niżnego Nowogrodu. Wartość projektu szacowana jest na około 250 mln euro³⁸. Po zakończeniu inwestycji, ośrodek ma być zdolny do przeszkolenia 30 tys. żołnierzy rocznie³⁹. Rosyjsko-francuska współpraca w kwestiach militarnych dotyczy przede wszystkim sprzedaży Federacji Rosyjskiej okrętów desantowych typu *Mistral*, a także termowizorów *Catherine-FC*,

---

³⁵ A. Poczobut, M. Kokot, *Wilno obiecuje broń dla Kijowa*, wyborcza.pl, 25.11.2014, http://wyborcza.pl/1,75477,17022343,Wilno_obiecuje_bron_dla_Kijowa.html (06.12.2014).

³⁶ *Barack Obama podpisał ustawę nakładającą nowe sankcje na Rosję*, gazeta prawna.pl, 18.12.2014, <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/842867,barack-obama-podpisal-ustawe-nakladajaca-nowe-sankcje-na-rosje.html> (22.12.2014).

³⁷ *Ukraina w NATO? Miedwiediew ostrzega*, Money.pl, 23.12.2014, <http://prawo.money.pl/aktualnosci/wiadomosci/artykul/ukraina-w-nato-miedwiediew-ostrzega,229,0,1682149.html> (23.12.2014).

³⁸ *Niemcy pomagają rosyjskiemu wojsku dogonić NATO. Za miliony euro*, tvn24, 19.03.2014, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/niemcy-pomagaja-rosyjskiemu-wojsku-dogonic-nato-za-miliony-euro,409374.html> (08.12.2014).

³⁹ *Ibidem*.

które znalazły się na wyposażeniu czołgów T-90 oraz T-72B3⁴⁰. Przekazanie pierwszych francuskich jednostek zostało wstrzymane na czas nieokreślony, głównie ze względu na możliwość wykorzystania ich przez władze w Moskwie w konflikcie z Ukrainą⁴¹.

Podsumowując kwestie problematyki integracji Sojuszu Północnoatlantyckiego z państwem ukraińskim, należy wskazać na ciągłą ewolucję wzajemnego poziomu relacji. Po rozpadzie Związku Sowieckiego i uzyskaniu niepodległości, władze w Kijowie podejmowały starania na rzecz budowy bezpieczeństwa państwa, w oparciu o koncepcje na poziomie regionalnym. Można odnieść wrażenie, że na początku lat 90. ubiegłego wieku, kooperacja z NATO nie była dla Ukrainy tak istotna, jak dla państw Europy Środkowej. Sytuacja uległa zmianie w kolejnych latach, które doprowadziły do członkostwa w programie Partnerstwa dla Pokoju oraz określenia najważniejszych obszarów wzajemnej współpracy. Intensyfikacja relacji z NATO w drugiej połowie lat 90. mogła być determinowana zrzeczeniem się przez Ukrainę arsenału nuklearnego i poszukiwaniem substytutu gwarancji bezpieczeństwa. Wydaje się, że największe ograniczenie integracji z Sojuszem nastąpiło w wyniku polityki wielowektorowości, będącej udziałem Wiktora Janukowycza. Próby balansowania pomiędzy beneficjami oferowanymi przez NATO, Unię Europejską i Federację Rosyjską przyczyniły się do obecnego ukraińsko-rosyjskiego konfliktu zbrojnego. W wyniku zmiany władzy na Ukrainie w 2014 roku, koncepcja integracji z Sojuszem Północnoatlantyckim uległa kolejnemu przewartościowaniu. 23 grudnia parlament ukraiński dokonał zmiany ustawy, w której państwo zrezygnowało ze statusu pozablokowego⁴². Pod względem prawnym możliwe stało się rozpoczęcie procesu akcesyjnego do NATO.

Brak stabilności z relacjach Ukrainy z Sojuszem, jest wynikiem częstych zmian na centralnych stanowiskach władzy państwowej oraz niskiego poziomu kultury politycznej. Zapewnienie bezpieczeństwa kraju pozostaje jednym z najważniejszych obowiązków władz. Niezdolność do określenia i zapewnienia realizacji podstawowych wyznaczników polityki zewnętrznej, prowadzi do kryzysu państwa.

Z perspektywy NATO, integracja z Ukrainą generuje podstawowe pytanie, czy celem współpracy jest rozszerzenie Paktu? Konflikt na Ukrainie oraz kryzys w relacjach z Rosją może determinować Sojusz do aktywniejszego zaangażowania w regionie Europy Wschodniej. Należy jednak pamiętać, że każde działanie wywoła trudną do prognozowania kontrakcję Federacji Rosyjskiej. Na tym jednak polega specyfika wyzwań międzynarodowych, które określą przyszłą tożsamość Sojuszu Północnoatlantyckiego.

---

⁴⁰ M. Cielma, *Mistrale nie powinny nas obchodzić, inaczej francuskie termowizory w rosyjskich czołgach*, dziennik zbrojny.pl, 14.12.2014, <http://dziennikzbrojny.pl/artykuly/art,10,51,8464,komentarze,1,mistrale-nie-powinny-nas-obchodzic-inaczej-francuskie-termowizory-w-rosyjskich-czolgach> (08.12.2014).

⁴¹ Ibidem.

⁴² *Ukraina zrezygnowała ze statusu państwa pozablokowego*, kresy.pl, 23.12.2014, <http://www.kresy.pl/wydarzenia,wojskowosc?zobacz%2Fukraina-zrezygnowala-ze-statusu-panstwa-pozablokowego> (23.12.2014).

Bibliografia

Materiały źródłowe – portale internetowe:

Portal internetowy dziennikzbrojny.pl
Portal internetowy gazetaprawna.pl
Portal internetowy kresy.pl
Portal internetowy Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP msz.gov.pl
Portal internetowy money.pl
Portal internetowy onet.pl
Portal internetowy polska-zbrojna.pl
Portal internetowy Sojuszu Północnoatlantyckiego nato.int
Portal internetowy tvn24.pl
Portal internetowy wyborcza.pl
Portal Spraw Zagranicznych psz.pl

Materiały źródłowe – dokumenty:

Budapest Memorandum on Security Assurances

Karta o Szczególnym Partnerstwie między Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego i Ukrainą

Opracowania – Książki:

Domagała S., Potocki R., Sieradzan P. (red.), *Konflikt kaukaski w 2008 roku*, Warszawa 2012.

Grodzki R., *Wojna gruzińsko-rosyjska 2008: przyczyny – przebieg – skutki*, Poznań 2009.

Opracowania – Artykuły:

Andrusieczko P., *Problemy integracji Ukrainy z NATO (2004-2008)* [w:] *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa*, red. M. Pietraś, J. Olchowski, Lublin 2011.

Fedorowicz K., *Białoruś, Mołdawia i Ukraina w poszukiwaniu nowych koncepcji bezpieczeństwa* [w:] *Białoruś, Mołdawia i Ukraina wobec wyzwań współczesnego świata*, red. T. Kapuśniak, K. Fedorowicz, M. Gołoś, Lublin 2009.

Majewski A., *Proces przygotowywania Polski do wstąpienia do NATO jako element transformacji polskiej polityki zagranicznej na przełomie lat 80.i 90. XX wieku* [w:] *Meandry procesów demokratyzacji i transformacji systemowej*, red. M. Rączkiewicz, Łódź 2013.

Makar J., *Polityka zagraniczna Ukrainy – czynniki wewnętrzne i zewnętrzne* [w:] *Międzynarodowe wyzwania bezpieczeństwa*, red. K. Budzowski, Kraków 2010.

Sawicz A., *Białoruś, Mołdawia i Ukraina wobec Paktu Północnoatlantyckiego* [w:] *Białoruś, Mołdawia i Ukraina wobec wyzwań współczesnego świata*, red. T. Kapuśniak, K. Fedorowicz, M. Gołoś, Lublin 2009.

Tołstow S., *Ukraina geopolityczna: najważniejsze pytania*, „Eurazja” 1995, nr 1.